

Formidling av kulturarv

Veileder for skilting av kulturminner og kulturmiljøer i Aurskog-Høland

Veilederen er et verktøy for utarbeidelse av informasjonsskilt knyttet til kulturarv i Aurskog-Høland. I Plan for kulturmiljøer 2021 – 2031 er ett av de foreslåtte tiltak «å videreutvikle et ensartet skiltprogram for kulturminner [...]. Skilt med en viss likhet når det gjelder utforming, bruk av farger og skrifttyper gir en positiv gjenkjennelseeffekt. Det skaper en helhetlig opplevelse av formidling av kulturarv, uavhengig av tidsperioder og tematikk.

Kulturminner kan være godt egnet som turmål, og det er potensial i bruken av kulturminner i friluftsansinger og i attraksjonsutvikling. Friluftsopplevelser kan få en ekstra dimensjon ved kjennskap til lokale kulturminner og kunnskap til å gjenkjenne fortidsminner i landskapet.

Frivillige organisasjoner gjør et viktig arbeid med å ta vare på lokal kulturarv. Tilrettelegging, skjøtsel og formidling er sentralt for god kulturminneforvaltning. Skilting av kulturminner og kulturmiljøer er et godt virkemiddel i arbeidet med formidling. Gjennom skilting kan mangfoldet av vår kultur-, nærings- og sosialhistorie gjøres mer tilgjengelig for folk flest. Verdiskapningen består av kunnskapsverdier, bruksverdier og opplevelsesverdier.

Det er et mål for A-H kommune «Å ta vare på og bruke kulturminner og kulturmiljøer som en positiv ressurs, og derigjennom bidra til økt kulturforståelse, identitet og tilhørighet, trivsel og verdiskapning», jfr. «Plan for Kulturmiljøer 2021 – 2031».

En helhetlig utforming

Aurskog-Høland kommune ønsker en helhetlig og gjenkjennelig skilting av kulturminner i kommunen der universell utforming er ivarettatt.

Ved skilting hvor lag og foreninger mottar økonomisk støtte til skilting fra A-H kommune, skal skiltene utarbeides i samsvar med kommunens visuelle identitet. Det vil si at det i skiltprosjektet skal brukes samme skiltfarger og font som på kommunens egne kulturminneskilt.

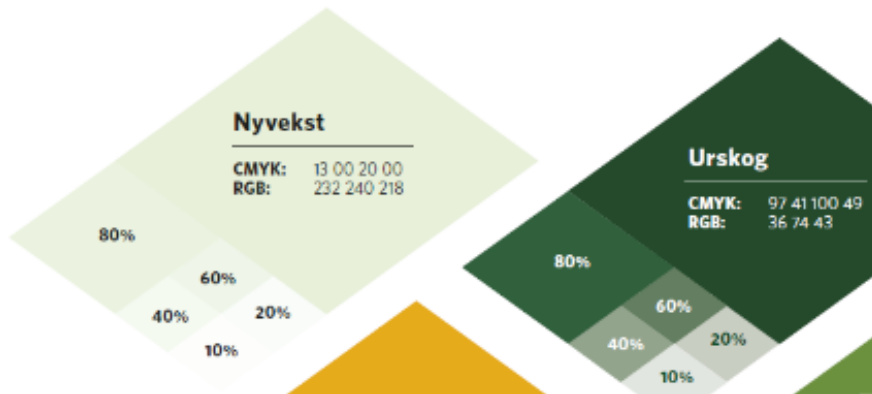
Dette skal brukes ved utforming av slike skilt:

Font: Roboto, som er gratis nedlastbar, eller Arial

Bunnfarge overskrift, faktaboks el.: 80% Urskog (mørk grønn) RGB 36 74 43.

Bunnfarge for tekst: 80% Nyvekst (lys grønn) RGB 232 240 218.

Ved skilting hvor lag og foreninger ikke mottar økonomisk støtte til skilting fra A-H kommune, står man fritt til å velge utforming. Likevel oppfordrer vi til at skiltene utarbeides i samsvar med kommunens visuelle identitet, les her: [farge og en god lesbar font \(Roboto/Arial\)](#).

Kommunens egne kulturminneskilt har en linje med romber helt nederst. Dette grafiske elementet skal kun kommunen bruke på sine egenproduserte skilt. Når det gjelder skilting igangsatt av frivillige lag, foreninger eller privatpersoner skal ikke kommunens logo brukes, så lenge dette ikke er avtalt. Andre grafiske elementer i kommunes visuelle profil, skal ikke brukes uten avtale med kulturavdelingen i kommunen.

Hvis man får kommunale midler i [tur-skiltprosjekter \(Aurskog-Høland kommune - Kommunalt tilskudd \(aurskog-holand.kommune.no\)\)](#), så skal [Merkehåndboka brukes: DNT Merkehandbok 2019.pdf \(merkehandboka.no\)](#).

Merkehåndboka kan også med fordel brukes selv om man ikke har fått støtte fra kommunen. Boka inneholder den nasjonale malen for skilting og gradering samt oversikt over aktuelle symboler til bruk på skilt, brosjyrer og på aktuelle nettsider. Dermed blir det en mer helhetlig utforming på turskilt i kommunen og gjenkjennelighetsgraden opprettholdes for de som går på tur og skal finne fram.

Råd om utforming og plassering av skilt

Plassering:

Vurder hvor skiltet skal plasseres slik at plasseringen tar hensyn til andre forhold på stedet. Dersom skiltet skal plasseres på eller like ved et kulturminne eller kulturmiljø som er fredet etter kulturminneloven, må plasseringen avklares med regional kulturminneforvaltning i Akershus fylkeskommune. I alle tilfeller må grunneiers tillatelse innhentes. Dersom skiltet skal plasseres i et område med verdifulle naturverdier, må Statsforvalteren forespørres.

Skilt bør plasseres, om mulig, på plant underlag og med mulighet for å gå inntil uten hindringer.

Unngå gjerne å plassere skiltet slik at det får fullt sollys gjennom dagen, slik at fare for solbleking minimeres.

Tekst:

- Teksten bør være lettlest. Faguttrykk og unødige fremmedord bør unngås. Vurder tekstmengden.
- Bilder og illustrasjoner vekker interesse. Tenk målgruppe: Barn/ungdom/tilreisende/folk med stor/liten kunnskap?
- God kontrast mellom bakgrunn og tekst. Det anbefales en luminanskontrast på minimum 0,8 mellom tekst og bakgrunn, dette er ivarettatt i kommunes fargevalg.
- Ikke midtstill tekst, hold venstre marg.
- Ikke tekst over bilde eller annen mønstret bakgrunn, hold teksten til ensfarget bakgrunn
- Såkalte groteske fonter (fonter med lik tykkelse på linjen i bokstavene) er trege å lese, men tydelige. Fungerer fint for mange i korte tekster.
- Tekstlinjer med en lengde som gjør at man ikke trenger å snu hodet for å lese teksten.
- Hold skiltteksten kort. Gjerne lag en ingress som fanger leser, sett det mest spennende først, lag underoverskrifter med flere avsnitt og korte setninger. Det sies at man ikke leser tekst som er mer enn 160 ord på skilt og utstillinger.

Språk:

Skiltteksten bør være skrevet på minimum to språk, men dette er en vurdering. Noen velger å skrive en kortere tekst på engelsk i tillegg til den norske. Denne teksten kan i mange tilfeller bare være et avsnitt med en kort oppsummering. Bruk av QR-kode for henvisning til en nett side med et annet språk kan være et alternativ.

Bilder og illustrasjoner:

Bilder og illustrasjoner kan brukes for å illustrere og levendegjøre teksten. Bruk av foto og illustrasjoner må avklares med eier (copyright). Fotograf/illustratør skal som hovedregel krediteres ved bruk av bilde. Er bilde over 70 år skal dette være greit, men oppgi gjerne kilde. Mer om dette: [Lov om opphavsrett til åndsverk mv. \(åndsverkloven\) - Lovdata](#)

Vernestatus:

Dersom kulturminnet eller kulturmiljøet som skiltes er fredet etter kulturminneloven, skal vernestatus gå fram av informasjonsskiltet.

Utforming:

- Det er ingen fasit på fontstørrelse, det har også noe med hvor fysisk nærmere man kan komme skiltet og hvor det plasseres. Det sies at skilt med stor tekstmengde bør ha en bokstavhøyde på minimum 15 millimeter. Skilt med liten tekstmengde bør ha en bokstavstørrelse på minimum 25 millimeter.
- Vurder høyden på skiltet. Bruk gjerne skråstilte lave skilt, da disse er lesbare både for barn og rullestolbrukere.
- Skiltet må plasseres slik at det er tilgjengelig for besøkende, og det skal tilrettelegges for universell tilgjengelighet dersom det er mulig.
- Skilt bør ha matt overflate for å unngå reflekser.

Digital teknologi - mange muligheter

Bruk av QR-koder for henvisning til nettsider, ulike apper eller audiovisuelle verktøy gir rom for utfyllende informasjon utover det som er hensiktsmessig å gi i et informasjonsskilt. Man kan bruke en dynamisk QR-kode som linkes til en nettside, hvis besøkende vil vite mer, om man ønsker andre språk eller om man vil lage noen spørsmål, for eksempel til barn (dette kan kreve oppfølging i ettertid).

Link til å opprette QR kode (forutsetter en nettside): [Campaign URL Builder \(ga-dev-tools.google\)](#),
Du kan lese mer om det her: [UTM-tagger - Enkelt forklart! - Digital Opptur](#)

Fundament og stolper

Type feste eller fundamentering er først og fremst avhengig av grunnforhold der skilt skal plasseres. Valg av løsninger som i liten grad krever vedlikehold er å foretrekke. Vurder om skilt eventuelt kan festes på andre eksisterende objekter i nærheten av kulturminnet, eksempelvis et gjerde. Unngå plassering på trepanel/tømmervegger for å unngå fukt og råteskader.

HUSKELISTE

- Husk plass til logo fra samarbeidene aktører.
- Merk skiltet med årstall når det ble produsert.
- Større skiltplansjer egner seg godt til steder hvor det er lett å parkere bil, for eksempel der hvor turen starter eller stopper – dette for å gjøre informasjonen tilgjengelig for bevegelseshemmede.
- Tenk vedlikehold.

Aktuelle begreper

Kulturminne

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. (Kulturminneloven §2)

Kulturmiljø

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng (Kulturminneloven §2).

Fredet

Et objekt (en bygning, en del av en bygning, et anlegg m.m.) eller et miljø kan være fredet i henhold til kulturminneloven (KML). Det betyr at objektet eller miljøet har nasjonal kulturhistorisk betydning. Fredning er den sterkeste form for vern. Et fredet objekt/miljø er underlagt særlige fredningsbestemmelser og skal bevares, holdes ved like og i utgangspunktet ikke forandres. Lovlig forandring kan bare skje som følge av at kulturminnemyndigheten (det vil si Riksantikvaren eller den som bemyndiges) dispenserer fra bestemmelsene og gir tillatelse.

Alle bygninger, anlegg, miljø eller rester av samme fra før 1537, er i sin helhet automatisk fredet. Stående bygninger fra tiden mellom 1537 og 1650 er automatisk fredet. Bygninger og anlegg fra tiden etter 1537/1650 kan være fredet etter særskilt vedtak. Også hele miljøer kan være vedtatt fredet. Alle kirker bygget før 1850, og særlig verdifulle kirkebygninger fra tiden etter 1850, er oppført på Riksantikvarens liste over særlig verneverdige kirker (listeførte kirker).

Regulert til bevaring

Verdifulle kulturminner kan sikres gjennom kommuneplaner og reguleringsplaner. Etter gammel plan og bygningslov (plan og bygningsloven av 1985) ble dette gitt gjennom regulering til bevaring med tilhørende bestemmelser. Disse gjelder der reguleringsplanen ikke er erstattet av ny.

Bevaringsverdig / verneverdig

Begrepene brukes om hverandre og betyr det samme; at kulturmiljø eller kulturminne er så verdifulle at de bør bevares/vernes på en eller annen måte. Ofte brukes bevaringsverdig om kulturmiljø eller om kulturminner som bør reguleres til spesialområde for bevaring av kommunen, men innebærer ikke i seg selv noen formell vernestatus.

Bevaring – Å ta vare på uten vesentlige endringer.

